

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/emigracja/66648,Ksiegozbior-przedostatniego-Prezydenta-RP-na-uchodźstwie-Kazimierza-Sabbata.html>

Kazimierz Sabbat w 1981 roku podczas protestu przeciwko stanowi wojennemu w Polsce - Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny w Londynie, grudzień 1981 r. (fot. ze zbiorów rodziny Sabbatów)

ARTYKUŁ

Księgozbiór przedostatniego Prezydenta RP na uchodźstwie Kazimierza Sabbata

Autor: KRZYSZTOF BRZECHCZYN 19.05.2021

We wrześniu 1946 r. komunistyczny Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej pozbawił polskiego obywatelstwa generała Władysława Andersa, dowódcę wojsk polskich spod Monte Cassino oraz 76 oficerów Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie.

Byli wśród kawalerowie Orderu Virtuti Militari, uczestnicy wojny 1920 r. i kampanii wrześniowej 1939 r. Ta decyzja była elementem strategii wymazywania z polskiej pamięci historycznej pokolenia Odrodzonej Rzeczypospolitej. I tak niemal nieznaną postacią jest Kazimierz Sabbat Premier Rządu RP na uchodźstwie (1976-1986) i przedostatni Prezydent (1986-1989). Warunkiem zachowania pamięci o nim i o całym pokoleniu Polski Niepodległej jest zabezpieczenie pozostawionych przez nich pamiątek: dokumentów i księgozbiorów.

Kazimierz Sabbat (1913-1989)

Życiorys Premiera

Kazimierz Sabbat urodził się w 1913 r. w Bielinach Kapitulnych na Kielecczyźnie. W latach 1935-1939 studiował na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego.

Po agresji Niemiec i Związku Sowieckiego na Polskę przedostał się do Francji, gdzie służył w 10 Brygadzie Kawalerii Pancerno-Motorowej gen. Maczka.

Podczas studiów kontynuował działalność harcerską organizując Zrzeszenie Akademickich Kręgów Harcerskich „Kuźnica”. Po agresji Niemiec i Związku Sowieckiego na Polskę przedostał się do Francji, gdzie służył w 10

Brygadzie Kawalerii Pancerno-Motorowej gen. Maczka. Ranny podczas jednej z potyczek w głowę, uciekł ze szpitala i przedostał się do Wielkiej Brytanii. Służył w Sztabie Generalnym organizując harcerstwo na emigracji. Po zakończeniu II wojny światowej pozostał w Wielkiej Brytanii i aktywnie działał w polonijnych organizacjach społecznych i kulturalnych. W 1966 r. zorganizował Światowy Zjazd Polski Walczącej, a w 1970 - Kongres Nauki i Kultury Polskiej w Wolnym Świecie.

W 1976 r. Sabbat objął stanowisko Prezesa Rady Ministrów. Jedną z jego pierwszych inicjatyw było powołanie Funduszu Pomocy Robotnikom przekształconego w 1979 r. w Fundusz Pomocy Krajowi.

Sabbat objął urząd 8 kwietnia 1986 r.
Zmarł nagle - wskutek zawału serca - 19
lipca 1989 r.

Rząd RP na uchodźstwie pomimo skromnych możliwości starał się być również aktywny w sferze działalności międzynarodowej i dyplomatycznej. Z jego inicjatywy przygotowywano memoranda na pohelsińskie sesje przeglądowe, w których oceniano stan realizacji praw człowieka w poszczególnych krajach. W 1980 r. Sabbat przyczynił się do powołania grupy parlamentarzystów brytyjskich „Solidarność z Polską”. W 1980 r. urzędujący prezydent Edward hr. Raczyński wyznaczył go swoim następcą. Sabbat uroczyście objął urząd Prezydenta RP 8 kwietnia 1986 r. Zmarł nagle - wskutek zawału serca - 19 lipca 1989 roku po nadejściu informacji o wyborze przez sejm kontraktowy Wojciecha Jaruzelskiego na prezydenta PRL.

**Podporucznik Kazimierz Sabbat,
oficer 10 PSK. Szkocja, 1942 r.
(fot. ze zbiorów rodziny**

Sabbatów)

Księgozbiór

Długoletnia i niezwykle ożywiona działalność publiczna Kazimierza Sabbata sprawiła, że pozostawił po sobie bogaty księgozbiór, który obejmuje:

- około 2000 egzemplarzy książek i emigracyjnych czasopism;
- około 1200 egzemplarzy książek naukowych wydanych w języku angielskim, francuskim, rosyjskim, niemieckim, hiszpańskim z różnych dziedzin wiedzy: politologii, sowietologii, historii i literatury;
- około 300 książek zawiera dedykacje i autografy dla premiera i prezydenta; są to przykładowo dedykacje: gen. Władysława Andersa, Aleksandry Piłsudskiej, Edwarda Raczyńskiego, Stanisława Ostrowskiego, Ryszarda Kaczorowskiego, Jana Karskiego, Mariana Hemara, Kazimierza Wierzyńskiego, Jerzego Giedroycia, Gustawa Herling-Grudzińskiego, Lidii i Adama Ciołkoszów;
- około 1000 egzemplarzy "Kultury" i 170 egzemplarzy „Zeszytów Historycznych” wydawanych przez Instytut Literacki w Paryżu;
- kolekcję emigracyjnych czasopism: "Wiadomości" redagowanych przez Mieczysława Grydzewskiego, "Myśli Polskiej" Stronnictwa Narodowego, katolickiej "Gazety Niedzielnej", rządowej "Rzeczypospolitej" oraz wiele innych pism i periodyków emigracyjnych;
- zbiór obejmujący kilkadziesiąt książek z kolekcji rodziny Sabbatów powstały już po śmierci Kazimierza Sabbata, w tym wiele egzemplarzy z dedykacjami.

W opinii prof. UAM dr hab. Ewy Syski:

„O randze księgozbioru Kazimierza Sabbata decyduje przede wszystkim fakt, iż mamy tu do czynienia z jedynym zachowanym w całości zbiorem należącym do Prezydenta RP na uchodźstwie. W takim wymiarze biblioteka ta jest świadectwem zainteresowań intelektualnych jej właściciela, jak też dowodem licznych i rozległych kontaktów politycznych oraz towarzyskich. Tego typu księgozbiory to rzadkość w zbiorach polskich bibliotek, tym bardziej powinniśmy zadbać o zachowanie jego pierwotnego wymiaru i zrobić wszystko, aby biblioteka K. Sabbata trafiła do którejś z polskich instytucji”.

Z kolei Mariusz Olczak, zastępca dyrektora Archiwum Akt Nowych zauważa, że:

„tego typu księgozbiory prezydenckie to z kilku powodów na pewno ciekawy przykład kolekcji bibliotecznej. Przede wszystkim warto zwrócić uwagę na fakt, że jest to kolekcja należąca do osoby pełniącej najważniejszy urząd Rzeczypospolitej i to niosący tradycję państwową II RP. W dodatku, co jest rzadkością, księgozbiór był w dużej części osobiście kształtowany przez prezydenta Sabattę, co stanowi ciekawy materiał do badań nad nim. Tym samym ważnym jest aby został zachowany na przyszłość w całości. To w zasadzie chyba jedyny tak zachowany księgozbiór po najważniejszej osobie w państwie. Z drugiej strony to ciekawy materiał do badań nad emigracją powojenną nawet jeśli weźmiemy pod uwagę posiadanie niektórych książek i prasy przez biblioteki uniwersyteckie, wydziałowe i profilowe.”

Życzeniem rodziny Prezydenta jest przekazanie księgozbioru w całości instytucji naukowej w Polsce. Zgromadzone w jednym miejscu książki i prasa stanowiłyby podstawę badań nad dziejami powojennej emigracji niepodległościowej.

W 30. rocznicę śmierci Kazimierza Sabbata prezes IPN Jarosław Szarek wraz ze współpracownikami i dziećmi prezydenta: Jolantą, Barbarą i Janem złożyli wieńce na jego grobie na londyńskim cmentarzu Gunnersbury (fot. Sławek Kasper, IPN)

COFNIJ SIĘ